

Fóris Ágota*

A TERMINOLÓGIAI INNOVÁCIÓS KÖZPONT (TermIK) TEVÉKENYSÉGE**

A Berzsényi Dániel Főiskola BTK keretében alakítottuk meg a *Terminológiai Innovációs Központot* (<http://termik.bdf.hu>), amelynek feladata a hazai és nemzetközi együttműködésben folyó terminológiai kutatások végzése és szervezése. A *Terminológiai Innovációs Központ* virtuális kutatóhálózatot képez, amelyben különböző egyetemi doktori iskolák hallgatói PhD kutatási témáinak, különböző egyetemi karok kutató-fejlesztő feladatainak együttműködés keretében való megoldása folyik.

A *TermIK* alapításának előzményei közül kiemeljük, hogy az 1990-es években egész Európában újra a nyelvészek érdeklődésének középpontjába került a terminológia. A terminológia súlyának növekedése folytatódik, amit az EU-nak a soknyelvűség megőrzésére törekvő politikája is segít. A terminológiai rendezés és megújítás minden fejlettebb gazdaságú közösségben rövid ciklusú feladattá vált. Világosan látható, hogy a nemzetközi, különösen az európai folyamatok a magyar terminológiai kutatásokra, ezen belül a magyar nyelvészetre is hatással vannak. Szükség van egységes elvekre, megfelelő modellekre és módszerekre azért, hogy a kutatók, a szakemberek és a fordítók is megbízható alapokra támaszkodhassanak – függetlenül attól, hogy hagyományos eszközök segítségével vagy terminológiai adatbázisokra támaszkodva dolgoznak. A magyar anyanyelvűek körülbelül egyharmada más országokban él. A határokon kívüli magyar területeken is számos nyelvhasználati, terminológiai, magyar/idegennyelvű fordítási problémával kell szembenéznie a magyar kutatóknak, a fordítóknak és a pedagógusoknak (a *magyar nyelvpolitikáról* l. Nádor 2002). Például az, hogy a központi magyar területen is hiányoznak szakszótárak, terminológiai jegyzékek és adatbázisok, nagyon megnehezíti mind a határon túli magyar tankönyvírók (és fordítók), mind a szótárírók dolgát. Az idegen nyelvekről magyar nyelvre fordított tankönyvekben számos ter-

* Fóris Ágota, TermIK-központvezető, egyetemi docens, aforis@t-online.hu

** A 2007. aug. 21–22-i lektori konferencián elhangzott előadás írásos változata.

minushasználati problémával és normativitási kérdésekkel találják szembe magukat. Ezért is jelentősek például a Balassi Intézet által szervezett továbbképzések a határontúli tanárok, közigazgatási szakemberek számára.

A magyar terminológiai kutatások a 20. század utolsó évtizedeiben háttérbe szorultak. Az ebből adódó problémák különösen élesen rajzolódtak ki az uniós tagság által megkövetelt újszerű kommunikációs körülmények miatt. A helyzet feltárására és a feladatok kijelölésére általunk megkezdett vizsgálatok azt igazolták, hogy a gazdaság rendszerváltást követő útkeresésének és az Európai Unió rendszerébe való beillesztésének sikeres megoldása a magyar nyelv fogalmi/terminológiai rendszerének rendezésével és harmonizációjával jelentősen elősegíthető. Ennek megvalósítása új szellemű kutatást, fejlesztést és különböző területeken nyújtott szolgáltatásokat kíván meg. A magyar terminológiai munkák összefogására 2005-ben szombathelyi székhellyel megalakult az UNESCO magyar tagszervezeteként a *Magyar Nyelv Terminológiai Tanácsa* (MaTT, I. Voigt 2006, <http://www.matt.hu>). Látva pedig, hogy a terminológiai munkák során mindenekelőtt szervezett többoldalú együttműködésre, tudományosan megalapozott elvekre, a munkálatok eredményeinek közzétételéhez megfelelő nyilvános fórumokra, élő hazai és nemzetközi kapcsolatrendszerre van szükség, ennek a komplex feladatrendszernek a kibontakoztatására létrehoztuk a *TermIK*-et, az ország első olyan intézményét, amelynek elsődleges feladata a terminológiai kutatások, fejlesztések és szolgáltatások szervezése és végzése.

A *TermIK* feladata továbbá a terminológiai vizsgálatokban és kutatásban kezdeményező, koordináló és irányító szerep betöltése, a kibontakozó munkálatokban meghatározó módon való részvétel.

A *Hat terminológia lecke* című könyv 6. fejezete (Fóris 2005: 103–109) tézisponthoz szedve összefoglalja azokat a kutatási eredményeket, amelyek a terminológia nemzetközi és speciálisan magyar helyzetét jellemzik. Ugyancsak tézisszerű összefoglalásban határozza meg a terminológiafejlesztés hazai feladatait. Az elméleti következtetések levonását széles körben végzett, a nyelvészet különböző területeire kiterjedő konkrét vizsgálatok alapozták meg. Ezeknek az elvi és gyakorlati kutatásoknak a folytatását képezi a további munka. A munkák tudományos sarokpontját a korábbi kutatási eredmények képezik. Teresa Cabré (1998) elvi megállapításait is felhasználva dolgoztuk ki a 2006. évi kutatás-tervezés során a magyar terminológia fejlesztését megalapozó kutatások alapelveit, irányait (Fóris 2006).

A kutatások szervezeti hátterét folyamatosan épülő virtuális hálózat képezi, amelynek középpontja a *TermIK*. A magyar nyelvészeti hagyományok szerint a kutatások általában egy személyhez kötődtek, korábbi kutatásaink igazolták az interdiszciplináris csoportmunka eredményességét, és megalapozták az intézményes keretek között, több tudományos és szakmai terület koordinált részvételével folyó terminológiai munkák megvalósíthatóságát. A kitűzött feladatok megoldására a működés első tíz hónapja alatt szerződésben rögzített együttműködés alakult ki különböző tudományterületeken dolgozó kutatókkal és oktató-kutató intézményekkel. Ez a kialakuló hálózat lehetővé teszi a terminológiai kutatások hálózatban való bonyolítását.

A kutatás szervezeti hálójában fontos szerepet játszanak a Magyarországon működő doktori iskolákkal fennálló tudományos és oktatási kapcsolatok.

A munkálatok a *TermIK* alapításának idején kidolgozott program szerint folynak. A kutatás, fejlesztés és oktatás általános jellemzői a következők: a terminológiai munkák tudományos megalapozást kívánnak meg, ezért minden megindult kutatás elméleti és gyakorlati vonatkozású eredmény elérését is megcélozza. A terminológia a fogalmi rendszerrel való szoros kapcsolatán keresztül közvetlen összefüggésben van a nyelvészet és más tudományágak számos területével, ezért az egyes kutatási témák több nyelvészeti és szaktudomány területére kiágaznak. Ilyenek például: a szaknyelv, a fordítás, a szemantika, a lexikográfia, a tankönyvvizsgálatok, és a szaktudományok kérdései, például a képkötő diagnosztika, wellness szolgáltatások. A kutatások feladata ezeknek a kapcsolódási lehetőségeknek a megkeresése, és a terminológiai problémák feltárása, valamint rámutatni a megoldás lehetőségeire. A kutatások során korszerű (számítógéppel támogatott, korpuszalapú) kutatási módszerek kerülnek felhasználásra, amelyek egyben előkészítik az eredmények szélesebb körű felhasználását is. A vizsgálatok a hazai és nemzetközi kutatások tapasztalatai alapján, a *TermIK* keretében folyamatosan összehangolt keretek között folynak.

A terminológiai kutatási eredmények, az országos és nemzetközi vérkeringésbe való bekapcsolódás és a publikációs lehetőségek javítására a *TermIK* tudományos bázisán indult meg a *Magyar Terminológia* című nemzetközi folyóirat alapításának és kiadásának előkészítése. A folyóirat első száma 2008-ban jelenik meg. A *TermIK* hazai és nemzetközi kapcsolatai hasznosan járultak hozzá a *Current Trends in Terminology* című, Szombathelyen 2007 novemberében megrendezésre kerülő nemzetközi konferencia szervezéséhez (a BDF Uralisztika Tanszék, az Alkalmazott Nyelvészeti Tanszék és a TermIK közös rendezvénye). A konferencia a hazai terminológiai kutatások nemzetközi kapcsolatait, és a BDF nemzetközi tekintélyét egyaránt növeli. A konferencia honlapja: <http://termik.bdf.hu/conf2007/> címen érhető el.

Irodalom

- Cabré, M. Teresa 1998. *Terminology. Theory, Methods and Applications*. (Terminology and Lexicography Research and Practice 1.) John Benjamins, Amsterdam/Philadelphia.
- Fóris Ágota 2005. *Hat terminológia lecke*. (Lexikográfia és terminológia kézikönyvek 1. Lexikográfia Kiadó, Pécs.
- Fóris Ágota 2006. A magyar terminológia helyzete és fejlesztésének feladatai napjainkban. *Magyar Tudomány* 167/6., 737–745.
- Nádor Orsolya 2002. *Nyelvpolitika*. BIP, Budapest.
- Voigt Vilmos 2006. Egy új tudományközi feladatkör – terminológia/nevezéktan. A fogalomról és a MaTT (Magyar Nyelv Terminológiai Tanácsa) megalakulásáról, nemzetközi összefüggésekről. *Magyar Tudomány* 167/6., 728–736.
- <http://termik.bdf.hu>
<http://termik.bdf.hu/conf2007/>
<http://www.matt.hu>